

Hrvatsko društvo za zaštitu ptica i prirode
Croatian Society for Bird and Nature Protection
Gundulićeva 19a; HR-31000 Osijek; www.ptice.hr
tel: +385 31 202 796; Mobilni: +385 95 909 87 53

Općina Kneževi Vinogradi
Hrvatske Republike 3
Kneževi Vinogradi

U Osijeku, 28. kolovoza 2012.

Predmet: **Primjedbe na Studiju utjecaja zahvata na okoliš „Navodnjavanje područja Baranje iz lateralnog kanala Kneževi Vinograd-Zmajevac“** – dostavlja se

Poštovani,

Sukladno Informaciji Ministarstva zaštite okoliša i prirode od 24. srpnja 2012. godine (Klasa: UP/I 351-03/12-02/31: Urbroj: 517-06-2-1-1-12-9) u prilogu dostavljamo primjedbe Hrvatskog društva za zaštitu ptica i prirode na Studiju utjecaja zahvata na okoliš „Navodnjavanje područja Baranje iz lateralnog kanala Kneževi Vinograd-Zmajevac“.

U slučaju dodatnih primjedbi molimo Vas da nam se bez ustručavanja obratite na priložene kontakte.

S poštovanjem

Tibor Mikuska

Hrvatsko društvo za zaštitu ptica i prirode

**Primjedbe na Studiju utjecaja zahvata na okoliš
„Sustav navodnjavanja područja Baranje iz lateralnog kanala
Kneževi Vinograd-Zmajevac“**

Temeljem javnog uvida održanog u periodu 30.07-28.08.2012. godine o Studiji utjecaja zahvata na okoliš „Sustav navodnjavanja područja Baranje iz lateralnog kanala Kneževi Vinograd-Zmajevac“, investitora Hrvatske vode, VGO za Dunav i donju Dravu iz Osijeka i izrađivača studije Dvokut Ecro d.o.o. iz Zagreba, Hrvatsko društvo za zaštitu ptica i prirode, u zakonskom roku podnosi slijedeće primjedbe:

1) Studija utjecaja na okoliš je nepotpuna jer ne obuhvaća sve planirane zahvate

Sustav navodnjavanja područja Baranje, da bi bio funkcionalan, obuhvaća slijedeće elemente:

- Reverzibilnu crpnu stanicu Zmajevac (koja ne postoji tj. nije izgrađena) koja bi morala osigurati dovoljne količine vode crpljenjem iz rijeke Dunav tj. Zmajevačkog dunavca
- Lateralni kanal Kneževi Vinograd – Zmajevac (čija je nelegalna izgradnja započela 2011. u sklopu predizborne kampanje HDZ-a, a trenutno je zaustavljena) koji bi trebao dovoditi vodu do mreže melioracijskih kanala, te
- Mrežu melioracijskih kanala u području Dunavskog sektora Baranje (koja postoji od 80-tih godina prošlog stoljeća i koja je nakon Domovinskog rata restaurirana i redovito održavana) iz kojeg bi se vršilo navodnjavanje

Bez gore navedena tri dijela koja čine jedinstveni sustav navodnjavanja ne možemo govoriti o „sustavu“ niti je planirano navodnjavanje moguće izvesti.

Međutim, SUO obuhvaća utjecaj zahvata na okoliš samo tzv. „sanacijskih radova“ i izgradnju kontrolnih građevina na mreži melioracijskih kanala, iako je dobro poznato da je navodnjavanje iz postojeće mreže melioracijskih kanala, a bez izgradnje crpne stanice koja bi osigurala dovoljne količine vode, neizvedivo upravo zbog nedostatka vode u njima. Također je dobro poznato da bi se crpna stanica trebala graditi u zaštićenom području sadašnjeg rezervata biosfere „Mura-Drava-Dunav“, sadašnje nacionalne ekološke mreže i buduće pan-europske ekološke mreže NATURA 2000, te da je za izgradnju iste sukladno zakonskoj legislativi potrebno izraditi studiju utjecaja na okoliš i procjenu zahvata na ekološku mrežu što do danas nije učinjeno.

Jednako tako je poznato da je izgradnja lateralnog kanala započela potpuno nezakonito tijekom lipnja 2011. godine tj. u sklopu predizborne kampanje HDZ-a^{1,2}, iako za taj objekt, suprotno rješenju Ministarstva zaštite okoliša, graditeljstva i prostornog uređenja od 27.10.2010. (klasa: UP/I 351-03/10-08/67; urbroj: 531-14-1-1-18-10-3) nikada nije proveden

---

¹ http://www.glas-slavonije.hr/vijest.asp?rub=4&ID_VIJESTI=142320

² <http://www.voda.hr/Default.aspx?art=1126&sec=2>

postupak procjene utjecaja na okoliš i ekološku mrežu. Izgradnja ovog kanala je trenutno potpuno obustavljena iz nama nepoznatih razloga.

Sukladno gore navedenom, SUO je nepotpuna jer ne obuhvaća sve planirane zahvate kao i njihove ukupne i kumulativne utjecaje na ukupni prostor (vidi dalje).

Nažalost, to je tipičan slučaj prilikom izrade hrvatskih studija „utjecaja na okoliš“ u kojem se veliki zahvat sa znatnim negativnim utjecajima nastoji rascjepkati na nekoliko manjih kako bi se pojedinačnim i necjelovitim studijama minimalizirao njihov utjecaj. Smatramo da studija za ovakve zahvate, osobito one koji se nalaze na području ili u blizini područja ekološke mreže, mora obuhvatiti analizu cjelokupnog utjecaja zahvata temeljem cjelovitog projekta, kao i dodatno analizirati kumulativne utjecaje sličnih zahvata iz drugih planiranih projekata, prvenstveno onih koji su vezanih za korištenje nadzemnih ili podzemnih voda.

Iz ovog razloga, smatramo da je studija nepotpuna i da ne može biti prihvaćena temeljem odredbi odgovarajućeg zakona i podzakonskih propisa.

2) *Nepotpuno utvrđen obuhvat utjecaja zahvata*

SUO je utvrdila da obuhvat sustava navodnjavanja iznosi 4.999 ha (slika: područje obuhvata i struktura vlasništva/koncesije) od kojih 3.500 ha koristi Belje d.d. Međutim, iz priložene slike je potpuno jasno vidljivo da su **izostavljene intenzivno obrađivane poljoprivredne površine i dio postojeće melioracijske mreže** koja se nalaze istočno i jugo-istočno od obuhvata zahvata, i koja se protežu do granica šumskog područja i Parka prirode Kopački rit. Ukupno je riječ o najmanje 1.270 ha poljoprivrednih površina u sastavu Belja d.d., stoga je **ukupna površina koju na ovom prostoru obrađuje Belje iznosi najmanje 4.770 ha.**

Također je dobro poznato da područje zahvata – Dunavski rit (tj. u ovom slučaju Dunavski sektor) – predstavlja melioracijsko područje **ukupne veličine 147.17 km²** koje odvodnjava Crpna postaja Zlatna Greda smještena na sjevernom rubu Parka prirode Kopački rit uz neposrednoj blizini nasipa Zmajevac-Kopačevo (Izvor: Prostorni plan Parka prirode Kopački rit, 2006). Cjelokupno melioracijsko područje čine „netto poljoprivredne površine“ + površine postojećih melioracijskih kanala, što bitno prelazi 4.999 ha.

Do ovih očitih manipulacija podacima o površini obuhvata zahvata od strane investitora došlo je **radi pokušaja izbjegavanja odgovarajuće pravne procedure** jer je za melioracijska područja veća od 5.000 ha obvezna izrada procjene utjecaja na okoliš (Prilog 1 točka 26. Uredbe o procjeni utjecaja zahvata na okoliš). Nakon što je Hrvatsko društvo za zaštitu ptica i prirode još 28.10.2010. upozorilo nadležno ministarstvo na ove činjenice, ono je ipak donijelo Rješenje o potrebi izrade studije utjecaja na okoliš (klasa: UP/I 351-03/10-08/67; urbroj: 531-14-1-1-18-10-3).

Utjecajna površina zahvata još je veća jer je poznato da pad terena ide od Baranjske planine u pravcu juga i jugo-istoka završavajući prema poplavnom području Kopačkog rita i crnim stanicama Zlatna Greda, Tikveš i Podunavlje. Kako je riječ o zahvatu koji izravno utječe na stanje nadzemnih i podzemnih voda šireg područja, uključujući zaštićenih dijelova Parka

Hrvatsko društvo za zaštitu ptica i prirode
Croatian Society for Bird and Nature Protection
Gundulićeva 19a; HR-31000 Osijek; www.ptice.hr
tel: +385 31 202 796; Mobilni: +385 95 909 87 53

prirode Kopački rit (HR2000394) i područja nacionalne ekološke mreže HR1000016 Podunavlje - donje Podravlje (vidi www.natura2000.hr), smatramo da je SUO trebala detaljno obraditi postojeće stanje nadzemnih i podzemnih voda u cjelokupnom prostoru poplavne doline Dunava od Batine do ušća Drave, što nije napravljeno.

Zahvatom je predviđena izgradnja 34 ustave koje će zadržavati vodu sjeverno od Parka prirode Kopački rit. Samim time, biti će prekinuta prirodna hidrološka veza između područja Dunavskog rita i nizvodnih dijelova. Kako je poznato da se zbog već ranije izvedenih melioracijskih zahvata poplavne šume Parka prirode Kopački rit ubrzano suše (osobito šume hrasta lužnjaka u predjelima Siget, Venecija, Jabučnjak, Gabrijela, Marijanove livade i Tikveš). Nažalost, sramotno je da niti Hrvatske šume, niti Javna ustanova Park prirode Kopački rit, iako zakonom nadležne i odgovorne, ovom problemu ne pridaju niti najmanje pažnje, te umjesto nužno i žurno potrebnih istraživanja hidroloških uvjeta u branjenom području poplavne doline Dunava na terenu je jedino prisutna intenzivna sječa svih sušaca i posljedično pustošenje šuma, biološke i krajobrazne raznolikosti zaštićenih područja.

Osim toga, Park prirode Kopački rit predstavlja vlažno i močvarno područje od međunarodnog značaja, a sukladno odredbama Ramsarske konvencije svaka promjena hidroloških uvjeta i uz njih vezanih ekoloških karakteristika treba žurno biti prijavljena Uredu Ramsarske konvencije.

Iz tih razloga izgradnja lateralnog kanala i planirano „unaprijeđenje“ melioracijske mreže **uzorkovati će dodatne i kumulativne posljedice na hidrološke uvjete** ovog područja – što je još jedan razlog za izradu odgovarajuće Glavne ocjene zahvata na ekološku mrežu i Studije utjecaja na okoliš. Evidentno je da bi SUO trebala obratiti pažnju i analizirati utjecaj zahvata na nizvodna područja, što nije učinila.

3) Nedostatak varijantnih rješenja

Ova Studija utjecaja na okoliš ne sadržava varijantna rješenja, te je time **izravno prekršena odredba članka 31. i 33. Uredbe o procjeni utjecaja zahvata na okoliš (Narodne novine 64/08) koja izričito zahtjeva da SUO sadrži Varijantna rješenja zahvata**, tj. sažeti opis razmatranih varijantnih rješenja zahvata s obzirom na njihove utjecaje na okoliš, te obrazloženje razloga odabira određene varijante zahvata.

Smisao varijantnih rješenja je dostizanje odgovora na pitanje da li postoji bilo kakav drugi način/metoda/zahvat kojim je moguće ostvariti planirani cilj (u ovom slučaju povećanje prinosa uroda) sa što manjim utjecajem na prirodu i okoliš. Nažalost, ova studija nije niti pokušala dati odgovor na postavljeno pitanje i time se svrstala u grupu onih tzv. „studija utjecaja na okoliš“ kojima nije svrha ocjenjivanje stvarnih i kumulativnih utjecaja na prirodu i okoliš, već im je jedina svrha opravdati razne imbecilne, ekonomski neisplative, te ekološki štetne projekte.

Hrvatsko društvo za zaštitu ptica i prirode

Croatian Society for Bird and Nature Protection

Gundulićeva 19a; HR-31000 Osijek; www.ptice.hr

tel: +385 31 202 796; Mobilni: +385 95 909 87 53

Planirani projekt navodnjavanja upravo predstavlja jedan takav projekt, tako tipičan za hrvatsko vodno gospodarstvo: megalomansko tehničko rješenje (koje uključuje izgradnju 12 km novog velikog lateralnog kanala najmanje širine 3 metra i dubine 2,5 metara, 34 ustave, te zemljane radove na 182 km postojećih melioracijskih kanala) koje nije nužno funkcionalno, ali je vjerojatno najskuplje moguće; ekološki štetno (jer mijenja hidrološku situaciju nadzemnih i podzemnih voda cijelog područja), te ekonomski upitne isplativosti.

Prvo, iz postojeće strukture sjetve jasno je vidljivo da su u čitavom području zahvata najzastupljenije klasične ratarske kulture (pšenica, soja, kukuruz, ječam i šećerna repa) čije navodnjavanje u našim uvjetima nije isplativo³. Ovu tvrdnju **dokazuje i današnja praksa**: unatoč tome što melioracijska mreža kanala postoji od 80-tih godina prošlog stoljeća, unatoč tome što se u njima nalazi voda, **navodnjavanje se ne provodi jer nije moguće toliko povećati prinos da bi se iz toga pokrili troškovi navodnjavanja i ostvarila dobit**.

Drugo, za kulture koje bi se mogle navodnjavati (prvenstveno povrće) postoje racionalnije metode koje u maloj mjeri lokalno stanovništvo već i koristi, uključujući proizvodnju na manjim površinama, sustav navodnjavanja „kap-po-kap“ itd. Takve površine, međutim, ne zahtijevaju izgradnju ovakvog megalomanskog sustava.

U Studiji se navodi slijedeće:

*„Trenutna agrarna struktura na ovom području podređena je potrebama tvrtke Belje d.d. i vjerojatno se neće značajnije mijenjati u budućnosti. **Struktura sjetve će, prema tome, u uvjetima navodnjavanja na tim površinama ostati manje više nepromijenjena**, odnosno promjene će ići u pravcu povećanja površina ekonomski isplativih kultura.“*

U Studiji nedostaje analiza troškova i dobiti, planovi za navodnjavanje se temelje na pretpostavkama i dobrim željama i nema nikakve garancije da će se nakon izgradnje ovog sustava ono i obavljati. Studija potrebe za navodnjavanjem nije potkrijepila niti jednim operativnim planom ili programom koji bi dokazao dinamiku povećanja površina ekonomski isplativih kultura u bliskoj budućnosti. Ponovno napominjemo da je već danas moguće navodnjavanje iz postojeće kanalske mreže putem rada postojećih crpnih stanica, ali se ono u praksi ne dešava. Zašto?

Stoga smatramo (dok nam investitor ne dokaže suprotno) da je isključiva svrha cjelokupnog zahvata dvojaka:

- Osigurati poslove tvrtkama iz sektora vodnoga gospodarstva na izgradnji skupog i neefikasnog sustava navodnjavanja
- Osigurati tvrtkama iz sektora vodnoga gospodarstva poslove beskonačnog, ali dobro plaćenog „čišćenja“ i „održavanja“ kanalske mreže (što se u području već danas dešava i gdje se iz godine u godinu znatna sredstva poreznih obveznika rasipaju na ovakove radove, dok se površine pod navodnjavanjem ne povećavaju).

³ <http://www.glas-slavonije.hr/174917/1/Za-Slavoniju-je-navodnjavanje-skupo-i-nedovoljno-efikasno>

Slijedeće bitno pitanje je cijena koštanja izgradnje i održavanja zahvata, te izvori financiranja. Iako sama cijena nije navedena, možemo sa velikom sigurnošću reći da će ceh u konačnici platiti porezni obveznici Republike Hrvatske.

Kako se cijeli sustav planira izgraditi prvenstveno za potrebe Belja d.d. (tvrtke u privatnom vlasništvu) postavlja se logično pitanje **zašto bi porezni obveznici Republike Hrvatske vlastitim novcem financirali skupe sustave navodnjavanja privatnoj tvrtci?** Da li investitor može pokazati ugovore u kojima se Belje d.d. obvezuje financijski učestvovati u izgradnji i održavanju ovog sustava navodnjavanja?

Ovaj zahvat nam liči na tipično javno-privatno partnerstvo karakteristično za bivšu vladu HDZ-a kada se javnim novcem financiraju privatne potrebe raznih „partnera“.

Iz svega gore navedenog, smatramo da je studija zbog nepostojanja varijantnih rješenja nepotpuna te da sukladno Zakonu ne može biti prihvaćena.

4) *Nedostajući podaci vezani uz procjenu utjecaja zahvata na okoliš i ekološku mrežu*

Ova SUO je tipičan primjer hrvatskih „studija utjecaja na okoliš“ koji u biti ne ocjenjuje ništa. U SUO nije napravljena suvisla i znanstveno potkrijepljena analiza utjecaja na nadzemne i podzemne vode, iako u njoj Izrađivač navodi slijedeće:

*„**Povećane stope zahvata vode** do kojih dolazi zbog navodnjavanja **smanjit će nizvodne protoke za druge korisnike i ekološke potrebe**, kada može teoretski doći do potencijalnog nedostatka vode neophodne za potrebe navodnjavanja u slučaju niskog vodostaja i maksimalnog uključenja svih korisnika.“*

Nije napravljena analiza utjecaja na ekološke procese ekosustava ovisnih o vodi, vlažna i močvarna staništa, te populacije biljaka i životinja ovisnih o vodi i vlažnim staništima. Iako na području zahvata postoji niz strogo zaštićenih svojti, poput npr. crvenog mukača *Bombina bombina*, barske kornjače *Emys orbicularis* ili vidre *Lutra lutra*, iz ove SUO ne možemo izvući niti jedan podatak o veličinama njihovih lokalnih populacija i posljedicama zahvata na njih.

Umjesto toga SUO je puna paušalnih tvrdnji poput:

- „Korištenje sustava za navodnjavanje neće imati utjecaj na seoska staništa i livade košanice.“ (livada košanica uopće nema u području zahvata. Jednako tako korištenje sustava neće imati utjecaja na parenje glista u Africi, niti na tropske šume – op.a.)
- „Tijekom redovnog korištenja sustava bit će nužno održavati kanale što će imati negativan utjecaj na bioraznolikost vegetacije u kanalima. Ukoliko će biti duži periodi između košnje i pročišćavanja kanala, postoji mogućnost da se i poluprirodne akvatične zajednice djelomično obnove.“
- „Korištenje kanala za sustav navodnjavanja neće imati negativni utjecaj na staništa šireg područja jer se korištenjem zahvata neće mijenjati karakteristike okoliša tog prostora.“ – ova tvrdnja je potpuno paušalna i netočna. Kako nije napravljena hidrološka analiza utjecaja na nadzemne i podzemne vode ne može se *a priori* zaključiti da neće biti utjecaja u širem, osobito nizvodnom području.

- „Fauna (kukci, ribe, vodozemci i gmazovi) je već sada bogata u i oko zapuštenih kanala, ali i onih koji se održavaju iz čega se zaključuje da korištenje sustava za navodnjavanje neće imati značajan negativni utjecaj.“ – navedena tvrdnja je u potpunosti netočna. Nova istraživanja pokazuju da zahvati na tvz. održavanju i čišćenju kanala imaju dramatične posljedice na postojeću biološku raznolikost. Tako je npr. broj ptica gnjezdarica pao sa 29 na samo 6 vrsta (za 80%), a indeks biološke raznolikosti sa 3 na 0,5 (Tomik 2011⁴).

Zahvat se nalazi u neposrednoj blizini postojećih zaštićenih područja (od Parka prirode Kopački rit do dijela Rezervata biosfere „Mura-Drava-Dunav“), nacionalne ekološke mreže i predložene pan-europske ekološke mreže NATURA 2000. Stoga je za ovaj zahvat sukladno odredbama Zakona o zaštiti okoliša i Zakona o zaštiti prirode, te Pravilniku o ocjeni prihvatljivosti plana, programa i zahvata za ekološku mrežu **obvezna izrada Studije utjecaja na okoliš, te Glavne ocjene utjecaja zahvata na ekološku mrežu**. Kako SUO ne sadrži navedeni dio, time su izravno prekršene odredbe Zakona o zaštiti prirode (Narodne novine br. 70/05 i 132/09) i Pravilnika o ocjeni prihvatljivosti plana, programa i zahvata za ekološku mrežu (Narodne novine br. 118/09). Ovaj formalni propust je dovoljan da se SUO u cijelosti odbaci, te da se pokrene izrada nove SUO sukladno zakonskim propisima.

Zahvat je također u koliziji sa ciljevima zaštite prirode Parka prirode Kopački rit. Naime, ciljevi zaštite prirode, definirani u Planu upravljanja parkom prirode Kopački rit⁵ za zaštitu vodenih ekosustava prijelazne zone (u koju pripada područje zapadno od nasipa Zmajevac-Kopačevo i koje se nalazi neposredno južno i jugo-istočno od planiranog zahvata – tzv. branjeno područje – te s njim čini jednu hidrološku cjelinu) su slijedeći:

- Osigurati poboljšanje hidroloških uvjeta u branjenom području i neometano odvijanje evolucije prirodnih vodotoka (osobito Malog Dunavca i Bodorofoka – op.a.)
- Povećavanje ukupne količine nadzemnih voda i njihovih vodostaja u branjenom području putem postojećih crpnih stanica Zlatna Greda, Tikveš i Podunavlje
- Trajno spriječavanje uništavanja vodene i močvarne vegetacije na vodotocima i kanalima branjenog područja
- Osigurati neometano plavljenje kako bi se spriječilo smanjenje površina pod barama i močvarama, te trajno osiguralo neometano odvijanje prirodnih procesa, uključujući migracije i mrijest riba, seobu i ishranu ptica, razmnožavanje i disperziju vodozemaca, gmazova i sisavaca
- Osigurati što prirodnije uvjete na kanalima uključujući mrijest riba, seobu i ishranu ptica, razmnožavanje i disperziju vodozemaca, gmazova i sisavaca
- Povećati duljinu kanala s netaknutom vodenom i močvarnom vegetacijom u branjenom području

Kako područje zahvata i nizvodno područje Parka prirode čine jednu jedinstvenu hidrološku cjelinu, SUO bi trebala dati odgovore na koji način će provedba zahvata utjecati na ostvarivanje gore navedenih ciljeva zaštite Parka prirode. Međutim, takva procjena utjecaja u ovom dokumentu ne postoji, te je SUO manjkava.

⁴ Tomik A. (2011) Ornitofauna melioracijskih kanala u okolici Darde. Diplomski rad, Odjel za biologiju, Sveučilište J.J. Strossmayera, Osijek

⁵ www.kopacki-rit.hr

Hrvatsko društvo za zaštitu ptica i prirode
Croatian Society for Bird and Nature Protection
Gundulićeva 19a; HR-31000 Osijek; www.ptice.hr
tel: +385 31 202 796; Mobilni: +385 95 909 87 53

Zaključak:

Iz svega gore navedenog tražimo da Savjetodavno stručno povjerenstvo, sukladno odredbama Zakona o zaštiti okoliša i Uredbe o procjeni utjecaja zahvata na okoliš, **odbije kao neutemeljenu**, jer ima nedostatke koji u bitnom utječu na cjelovitost i stručnu utemeljenost studije, ima **bitne manjkavosti u pogledu zahtjeva prema odredbama članka 75. st. 1. i 2. Zakona o zaštiti okoliša**, te **nije na prikladan način prepoznala, opisala i ocijenila utjecaj zahvata na sastavnice okoliša i prirodu sukladno odredbama čl. 69. st. 2. Zakona o zaštiti okoliša**.

Planirani zahvat je u izravnoj suprotnosti s odredbama nacionalnog zakonodavstva iz područja zaštite prirode i okoliša, kao i preuzetim međunarodnim obvezama vezanima uz zaštitu prirode i održivog gospodarenja.

Stoga Studija utjecaja na okoliš ne zadovoljava kriterije za dokumente ovog tipa, te treba biti u cijelosti odbačena.

Tibor Mikuska, dipl.ing. biologije-ekologije